

Hvem kan bruge Glucksmann? Både den nuværende og den tidligere franske præsident har før søgt at tage ham i deres politiske favn. Han er desuden blevet spændt for „det nye højres“ vogn. Grunden til, at alle og ingen kan bruge ham, er, at stiller flere spørgsmål end han giver svar. Han siger, at kejseren ikke har noget tøj på, men han siger ikke, hvilket tøj kejseren i givet fald burde tage på.

Også på den måde er han sokratiker.

Peter Nedergaard

Erik Jørgen Hansen, *Socialgrupper i Danmark*, København: Socialforskningsinstituttet, 1984 (studie nr. 48), 189 s., 52,00 kr.

Når Erik Jørgen Hansen (p. 38) skriver, at „i det tilsyneladende virvar af systemer for inddelinger i socialgrupper og sociale klasser, som findes i mere eller mindre gennemarbejdet form, indtager Socialforskningsinstituttets socialgruppeinddeling – herefter benævnt SFI-inddelingen – den særstilling, at det er den hidtil mest anvendte socialgruppeinddeling i Danmark“, må man – med visse kvalifikationer – antagelig give ham medhold. (Det må vel blandt andet være underforstået, at det er anvendelse i forskning, der tales om). Allerede i kraft af omfanget af den forskning, der er foregået på SFI og den udbredelse, resultaterne har fået, blandt andet gennem anvendelse i undervisning og optagelse i den offentlige debat, er der en baggrund for påstanden.

Denne udbredelse er også berettiget – efter min mening dog ikke på grund af socialgruppeinddelingen, men fordi de undersøgelser, hvor denne har været anvendt, har givet en betydelig mængde relevante informationer om fordelingen af goder, dårligheder og livsudfoldelsesmuligheder i samfundet, og på den måde været med til at præge befolkningens billede af samfundet. Netop denne udbredelse understreger samtidig vigtigheden af kritiske refleksioner over gyldigheden af og grundlaget for denne begrebsmæssige konstruktion.

Her må man også give – igen med visse kvalifikationer – forfatteren medhold, når han (p. 33) bemærker, at den socialegruppeinddeling „ikke hidtil har været genstand for noget dybere studium“ vedrørende dens teoretiske baggrund og metodik. (I den sammenhæng kan det dog undre lidt, at E. J. Hansen hverken nævner Karen Siunes bidrag i Hansen (1968), Nordhoeks redegørelse (1969) eller den kritiske behandling i Enevoldsen (1980).

Det er denne mangel, der søges rettet op på i den foreliggende publikation. Uanset vurderingen af, hvor godt det lykkes, er bogen læseværdig og værdifuld af tre grunde: Den giver en klar og overskuelig fremstilling af selve socialgruppeinddelingens definitioner og operationelle anvendelse, den belyser overskueligt socialgruppeinddelingens empiriske anvendelighed og den relaterer socialgruppeinddelingen til andre lag- og klassedelingsmetoder, såvel begrebsmæssigt som empirisk (nemlig K. Svalastogas prestige-graduering og Erik Ohlin Wrights klassedelingsmodel)

Det er først og fremmest på det sidste punkt, man læser bogen med forventninger om en forskningsmæssig nyhedsværdi. Desværre indfries de ikke helt. For mig har der altid gjort sig nogen mystik gældende vedrørende socialgrupperne i SFIs

Hvem kan bruge Glucksmann? Både den nuværende og den tidligere franske præsident har før søgt at tage ham i deres politiske favn. Han er desuden blevet spændt for „det nye højres“ vogn. Grunden til, at alle og ingen kan bruge ham, er, at stiller flere spørgsmål end han giver svar. Han siger, at kejseren ikke har noget tøj på, men han siger ikke, hvilket tøj kejseren i givet fald burde tage på.

Også på den måde er han sokratiker.

Peter Nedergaard

Erik Jørgen Hansen, *Socialgrupper i Danmark*, København: Socialforskningsinstituttet, 1984 (studie nr. 48), 189 s., 52,00 kr.

Når Erik Jørgen Hansen (p. 38) skriver, at „i det tilsyneladende virvar af systemer for inddelinger i socialgrupper og sociale klasser, som findes i mere eller mindre gennemarbejdet form, indtager Socialforskningsinstituttets socialgruppeinddeling – herefter benævnt SFI-inddelingen – den særstilling, at det er den hidtil mest anvendte socialgruppeinddeling i Danmark“, må man – med visse kvalifikationer – antagelig give ham medhold. (Det må vel blandt andet være underforstået, at det er anvendelse i forskning, der tales om). Allerede i kraft af omfanget af den forskning, der er foregået på SFI og den udbredelse, resultaterne har fået, blandt andet gennem anvendelse i undervisning og optagelse i den offentlige debat, er der en baggrund for påstanden.

Denne udbredelse er også berettiget – efter min mening dog ikke på grund af socialgruppeinddelingen, men fordi de undersøgelser, hvor denne har været anvendt, har givet en betydelig mængde relevante informationer om fordelingen af goder, dårligheder og livsudfoldelsesmuligheder i samfundet, og på den måde været med til at præge befolkningens billede af samfundet. Netop denne udbredelse understreger samtidig vigtigheden af kritiske refleksioner over gyldigheden af og grundlaget for denne begrebsmæssige konstruktion.

Her må man også give – igen med visse kvalifikationer – forfatteren medhold, når han (p. 33) bemærker, at den sociale gruppeinddeling „ikke hidtil har været genstand for noget dybere studium“ vedrørende dens teoretiske baggrund og metodik. (I den sammenhæng kan det dog undre lidt, at E. J. Hansen hverken nævner Karen Siunes bidrag i Hansen (1968), Nordhoeks redegørelse (1969) eller den kritiske behandling i Enevoldsen (1980).

Det er denne mangel, der søges rettet op på i den foreliggende publikation. Uanset vurderingen af, hvor godt det lykkes, er bogen læseværdig og værdifuld af tre grunde: Den giver en klar og overskuelig fremstilling af selve socialgruppeinddelingens definitioner og operationelle anvendelse, den belyser overskueligt socialgruppeinddelingens empiriske anvendelighed og den relaterer socialgruppeinddelingen til andre lag- og klassedelingsmetoder, såvel begrebsmæssigt som empirisk (nemlig K. Svalastogas prestige-graduering og Erik Ohlin Wrights klassedelingsmodel)

Det er først og fremmest på det sidste punkt, man læser bogen med forventninger om en forskningsmæssig nyhedsværdi. Desværre indfries de ikke helt. For mig har der altid gjort sig nogen mystik gældende vedrørende socialgrupperne i SFIs

rapporter, både med hensyn til, hvad de var for nogle enheder, og hvad formålet med at opdele befolkningen efter dem egentlig var ved beskrivelse af uligheders fordeling. Kort fortalt er hovedresultatet af den foreliggende udredning, at socialgruppeinddelingen udgør en distinkt begrebsstruktur, uafhængig af de to øvrige nævnte, men at dens empiriske forklaringskraft ikke adskiller sig markant fra den af Wright foreslåede models (og heller ikke fra Svalastogas, selv om det ikke afprøves i bogen).

Den begrebsmæssige bestemmelse tager udgangspunkt i begrebet „kontrol over eget og andres arbejde“; den bevæger sig hermed i retning af Wrights model og bort fra Svalastogas prestige-variabel, som tidligere SFI-rapporter har forbundet socialgruppeinddelingen med (Siune, 1968; Noordhoek, 1969; Ørum, 1971 og Andersen, 1972). Bevægelsen er tilsyneladende blot udtryk for en teoretisk omtolkning af en på det operationelle plan uændret variabel. Kontrol specificeres ved ejendom af produktionsmidler (-arbejdsstilling), antal underordnede og uddannelse.

Det forekommer mig langt klarere og mere meningsfuldt at anvende et begreb, der bygger på kontrol over arbejdsprocesser end ét, der bygger på prestige, hvis man vil forklare og forudsige fordeling af levevilkår, og på den baggrund hilser jeg omtolkningen velkommen. Man kunne samtidig have ønsket en eksplicit relatering i bogen til tidligere tolkninger. En mere afgørende mangel er det dog, at kontrolbegrebets betydning ikke diskuteres teoretisk, og at der ikke drages operationelle implikationer af dets introduktion. Når der tales om ejendomsret til produktionsmidler som en kontrol-determinant, kunne det eksempelvis være nærliggende at overveje betydningen af at kvantificere denne, i stedet for blot at benytte todelingen selvstændige/ansatte. Ligeledes forekommer den relative vægtning af kontrol-determinanterne arbitrær. Hvorfor ækvivalerer for eksempel 51 underordnede for en funktionær en akademisk uddannelse og 21 underordnede for en selvstændig (jfr. for eksempel p. 51)? Er sandheden ikke, at der ikke foreligger belæg for, at de ækvivalerer med hensyn til omfanget af kontrol, hvorfor baggrunden reelt er, at disse variabelværdier tidligere (i „Svalastoga-perioden“) er bestemt som tærskelværdier i forhold til prestige-prediktion?

Jeg mener således langtfra, at mystikken kan siges at være hævet, og det må i den sammenhæng siges at være helt katastrofalt, at den her repræsenterede type forskning har så trange kår på SFI, som den har. Den er nødvendig, både som baggrundsforskning for den anvendelsesforskning, der i øvrigt foregår og som en forudsætning for større udveksling og integration mellem den anvendelsesorienterede og den grundlagsprægede forskning i den alt for fragmenterede samfundsforskningsverden i Danmark.

Heine Andersen

Referencer

- Andersen, B.B. (1972). *Aspekter af den kulturelle barriere mod uddannelsessøgning*, København.
Enevoldsen, B.B. (1980). *Skitse til socialklassifikation på grundlag af marxistisk klasseanalyse og som alternativ til Socialforskningsinstituttets socialgruppeinddeling*, København.
Nordhoek, J.A. (1969). *Sociale klassifikationer*, København.

Siune, K. (1968). „Klassifikation af social status. Tillæg III“, i E.J. Hansen, *De 14-20 åriges uddannelsessituation 1965*, København.

Ørum, B. (1971). *Social baggrund, intellektuelt niveau og placering i skolesystemet*, København.

Poul Ingerslev, Niels Mygind, Hardy Roed-Thorsen, Helge Tetzschner og Ann Westenholz, *Medarbejderejede virksomheder – det kan lade sig gøre*, København: Christian Ejlers Forlag, 1984, 112 s., 98,00 kr.

En gruppe forskere på Handelshøjskolen i København har siden 1980 indsamlet og bearbejdet erfaringer fra medarbejderejede virksomheder i Danmark. MAREV-gruppen, som den kaldes, har tidligere – i 1983 – udgivet en rapport med en detaljeret analyse af nogle af de medarbejderejede virksomheder, de har fundet frem til (Nyt fra Samfundsvidenskaberne, København 1983). Men den nye bog, som kort skal omtales her, udmærker sig ved at behandle emnet mere generelt, ved at inddrage udenlandske erfaringer, samt ved at opstille konkrete politikforslag med henblik på at fremme medarbejderejet.

Til grund for bogen ligger et omfattende og imponerende indsamlings- og analysearbejde. Efter udvælgelsen af de virksomheder, som gruppen anså for at opfylde kriterierne for medarbejdereje, er disse blevet nøje analyseret, hvad angår faktorer som motivation, ledelse, produkter, teknik, arbejdsorganisation, lønforhold, økonomisk styring, afsætning, kapitalgrundlag med videre. Resultaterne herfra er blevet sammenholdt med resultaterne for de brancher, de forskellige medarbejderejede virksomheder tilhører. Konklusionen gives i bogens undertitel „...det kan lade sig gøre!“ Faktisk står de danske medarbejderejede virksomheder stærkt på de fleste områder. Hermed aflives nogle af de „myter“, som bogen tager sit udgangspunkt i. Myter som stammer såvel fra den traditionelle økonomiske teori om medarbejderstyrede virksomheder som fra mere åbent ideologisk hold.

Bogen viser dog også den anden side af medaljen, nemlig at der er meget få medarbejderejede virksomheder i Danmark (gruppen har fundet ni ialt), at disse gennemgående er små, og at deres kapitalgrundlag er relativt svagt. Dette forklares ud fra en manglende lovgivning på området (blandt andet eksisterer begrebet medarbejderejet selskab ikke inden for selskabslovgivningen), manglende støtteordninger, samt at anden lovgivning kan virke diskriminerende over for disse virksomheder. Dette gælder for eksempel arbejdsløshedslovgivningen.

Her inddrages så nogle udenlandske erfaringer, især de berømte Mondragon-kooperativer i det spanske Baskerland, for at vise en succes-historie i stor målestok fra et land, hvor der findes en kooperativ lovgivning.

Jeg kan dog ikke undgå at fremdrage, hvad jeg opfatter som mangler og svagheder i en ellers fortrinlig bog. Frem for alt mangler jeg nogle perspektiver ved diskussionen om medarbejdereje. Er det, som appetizeren på bagsiden lader antyde, et spørgsmål om at reducere arbejdsløsheden gennem at fremme oprettelsen af disse virksomheder? Eller er der implicit i valget af dette forskningsområde nogle forestillinger om en anden måde at organisere produktionslivet på? Jeg har svært ved at forestille mig, at det sidste ikke skulle være tilfældet, og savner derfor en berøring af disse perspektiver, som jeg i sidste instans finder mere interessante end en påpegning af, at „det kan lade sig gøre“.